

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΑΕΙ (16/05 – 15/07/2022)
ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ : ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕΛΟΣ ΔΣ, ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**Τίτλος : «Διασπορά πυρηνικών όπλων τον 21ο αιώνα:
Η περίπτωση του Ιράν»**

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: 2/07/2022
ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ : ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΕΛΛΗ ΖΕΡΒΑ
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ : ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΙΑΧΡΗΣ
ΝΟΜΙΚΟΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- 1.1. Σύντομη ιστορική αναδρομή της διασποράς πυρηνικών έως και τον 21^ο αιώνα.
- 1.2. Θεωρητικές σχολές και πυρηνική διασπορά.
 - 1.2.1. Οι αισιόδοξοι.
 - 1.2.2. Οι απαισιόδοξοι.

2. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

- 2.1. Η περίπτωση του Ιράν σχετικά με την πυρηνική διασπορά.
 - 2.1.1. Πριν την επανάσταση.
 - 2.1.2. Μετά την επανάσταση.
 - 2.1.3. Διαθέτει το Ιράν πυρηνικά όπλα;
 - 2.1.4. Η πορεία προς το nuclear deal.
- 2.2. Γιατί το Ιράν θέλει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα;
 - 2.2.1. Εσωτερικοί παράγοντες.
 - 2.2.2. Εξωτερικοί παράγοντες.
- 2.3. Η απόκτηση πυρηνικών όπλων από το Ιράν: πεδίο θεωρητικής αντιπαράθεσης μεταξύ αισιόδοξων-απαισιόδοξων.

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Σύντομη ιστορική αναδρομή της διασποράς πυρηνικών έως και τον 21^ο αιώνα.

Από την εποχή κατά την οποία πρωτοεισήχθησαν στην πολεμική εργαλειοθήκη των κρατών τα πυρηνικά όπλα έχουν περάσει πολλές δεκαετίες. Η πυρηνική τεχνολογία έχει δύο όψεις καθώς δημιούργησε μια επανάσταση στην εξέλιξη του πολέμου και της αντίληψης της διεθνούς ασφάλειας αλλά, παράλληλα, η εκμετάλλευσή της προσέφερε και μία νέα ανανεώσιμη και φιλική προς το περιβάλλον πηγή ενέργειας. Ο διαχωρισμός αυτός μεταξύ των δύο πλευρών της πυρηνικής ενέργειας είναι σημαντικός καθώς όταν αναφερόμαστε στο πολεμικό πυρηνικό πρόγραμμα των κρατών, εννοούμε το πρόγραμμα το οποίο στοχεύει την ανάπτυξη τεχνολογίας για την δημιουργία πυρηνικών όπλων με στόχο την καταστροφή εχθρικών στόχων μέσα από την έκρηξη τους, την έγχυση θερμότητας και ακτινοβολίας (Heywood A., 2013: 448). Επιπλέον, τα πυρηνικά όπλα αναγνωρίζονται από το 1948 από τον ΟΗΕ ως όπλα μαζικής καταστροφής καθώς μπορούν να προκαλέσουν μαζικές απώλειες και καταστροφές με την χρήση τους (Heywood A., 2013: 450).

Η προστασία από τις συνέπειες της χρήσης τους κατέστη επιτακτική σε παγκόσμιο επίπεδο με την δημιουργία αξιόπιστων δικλείδων ασφαλείας ενάντια στη διασπορά, δηλαδή του περιορισμού της ανάπτυξης από νέες χώρες της τεχνολογίας που επιτρέπει την δημιουργία πυρηνικών όπλων (οριζόντια διάδοση) ή της συσσώρευσης τους από τα ήδη πυρηνικοποιημένα κράτη (κάθετη διάδοση) (Heywood A., 2013: 451).

Η κατάσταση της διασποράς των πυρηνικών όπλων στον 21^ο αιώνα συνδέεται άρρηκτα με τα ιστορικά γεγονότα που εκτυλίχθηκαν τον προηγούμενο αιώνα. Η έναρξη της πυρηνικής εποχής σηματοδοτήθηκε από μια μελανή σελίδα της ιστορίας όταν κατά τον Β΄ Π.Π. οι Η.Π.Α. χρησιμοποίησαν για πρώτη φορά ατομικές βόμβες στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι. Ακολούθησε ένα κύμα παγκόσμιας ευαισθητοποίησης και αφύπνισης σχετικά με το μέγεθος της καταστροφής για την ανθρωπότητα που μπορεί να επιφέρει η χρήση τέτοιων όπλων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα των βημάτων προς αυτή την κατεύθυνση αποτελούν η ομιλία του προέδρου Eisenhower “atoms for peace”, που έδωσε το έναυσμα για την δημιουργία του IAEA (International Atomic Energy Agency), που είχε ως σκοπό την προώθηση και επίβλεψη της ειρηνικής χρήσης της πυρηνικής τεχνολογίας (World 101).

Η παγκόσμια διάσταση ως προς την μη διασπορά έφτασε στο απόγειό της την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ο οποίος με την κρίση των πυραύλων της Κούβας αποτέλεσε την περίοδο με την μεγαλύτερη ένταση και κοντινότερη σε πυρηνικό πόλεμο στιγμή της ιστορίας, όπως συχνά αναφερόμαστε σε αυτή. Ως επακόλουθο, κατά την δεκαετία του '70 βλέπουμε την αναρρίχηση ψηλά στην ατζέντα των κρατών της ειρηνικής χρήσης και δέσμευσης κατά της διασποράς πυρηνικών όπλων. Αυτή η τάση αντιπροσωπεύεται από την υπογραφή της σημαντικότερης και μαζικότερης δέσμευσης ως προς την μη διασπορά: της συνθήκης μη διάδοσης πυρηνικών (Non Proliferation Treaty ή N.P.T), η οποία υπεγράφη επίσημα το 1968 από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ και ισχύει μέχρι και σήμερα αριθμώντας 191 συμβαλλόμενα μέρη (World 101).

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, αφήνοντας πίσω την εποχή αυτή της διπολικότητας του διεθνούς συστήματος, το τέλος της ιστορίας όπως ισχυρίστηκε ο Φουκουγιάμα, έδωσε την θέση του στην αρχή μιας νέας εποχής και για την διάδοση πυρηνικών όπλων. Η είσοδος στον νέο αιώνα

αποκάλυψε ένα νέο πολυπολικό τοπίο με πολλές νέες πυρηνικές δυνάμεις όπως: η Κίνα, η Γαλλία, η Ινδία, το Ισραήλ, η Βόρεια Κορέα, το Πακιστάν, η Ρωσία, το Ηνωμένο Βασίλειο (World 101). Αυτό δείχνει πως η διασπορά των πυρηνικών όπλων υπήρξε μικρή, όμως πως τα κράτη εξακολουθούν να έχουν ισχυρά κίνητρα για να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα, το οποίο σχετίζεται και με τον φόβο της κατάρρευσης της πυρηνικής προστασίας που προσέφερε στους συμμάχους του καθένας από τους δύο πρωταγωνιστές του Ψυχρού Πολέμου (Heywood A., 2013: 454). Επιπλέον οι ραγδαίοι ρυθμοί ανάπτυξης της τεχνολογίας καθιστούν πιο προσβάσιμη την απόκτηση πυρηνικών όπλων κάτι που αποτελούσε προνόμιο μόνο για τις ισχυρότερες οικονομικές και τεχνολογικές δυνάμεις τον προηγούμενο αιώνα (Heywood A., 2013: 454).

Η είσοδος αυτή στον νέο αιώνα στιγματίστηκε, όπως είναι φυσικό, από το χτύπημα της 11/09 που αποκάλυψε νέους κινδύνους και απειλές. Συγκεκριμένα η επανεστίαση του ενδιαφέροντος της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ από την ΕΣΣΔ στα κράτη του άξονα του κακού όπως το Ιράκ, έφερε στο προσκήνιο την νέα απειλή της τρομοκρατίας η οποία παρουσιάζει και πυρηνική διάσταση. Αυτό επηρέασε άμεσα και την στάση της διεθνούς κοινότητας ως προς την πυρηνικοποίηση των κρατών αυτών. Ειδικότερα, μετά την ανατροπή του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, το Ιράν μονοπώλησε το ενδιαφέρον στην περιοχή της Μέσης Ανατολής ως προς το αν θα πρέπει ή όχι να αποκτήσει πυρηνικό πρόγραμμα. Για να απαντήσουμε με ασφάλεια σε αυτό το ερώτημα, θα πρέπει να παραθέσουμε τις απόψεις των δύο διαφορετικών σχολών της θεωρίας διεθνών σχέσεων ως προς την διασπορά πυρηνικών όπλων.

1.2. Θεωρητικές σχολές και πυρηνική διασπορά:

1.2.1. Οι αισιόδοξοι

Η πρώτη αυτή σχολή ασπάζεται τις θεωρίες του ρεαλισμού και νεορεαλισμού. Για αυτούς τους θεωρητικούς η στάση τους απέναντι στην απόκτηση πυρηνικών όπλων είναι αισιόδοξη. Οι ρεαλιστές και νεορεαλιστές ερμηνεύουν το διεθνές σύστημα με βάση την αρχή της αναρχίας, πιστεύουν δηλαδή πως τα κράτη, ως μονάδες χωρίς κάποια μορφή παγκόσμιας κυβέρνησης, αναζητούν τρόπους για να επιβιώσουν και να προστατευτούν από τις επικείμενες απειλές. Έτσι και στην περίπτωση της απόκτησης πυρηνικών αυτό δεν αποτελεί τίποτα παραπάνω από έναν τρόπο να εξασφαλίσουν την ύπαρξη τους στο διεθνές περιβάλλον και να διατηρηθεί η ισορροπία ισχύος. Μάλιστα η απειλή ενός πυρηνικού πολέμου μεταξύ δύο πυρηνικών κρατών εξουδετερώνεται, με βάση την θεωρία της αμοιβαίας πυρηνικής αποτροπής (Κουσκουβέλης Η., 2007: 427).

Τι σημαίνει όμως αμοιβαία πυρηνική αποτροπή; Σύμφωνα με τους θεωρητικούς της σχολής αυτής, τα κράτη προβαίνουν σε μία ορθολογική ανάλυση κόστους-οφέλους προτού επιτεθούν (Keith B. Payne, 2018). Για την πυρηνική αποτροπή έχει ιδιαίτερη σημασία η απειλητικότητα των όπλων, που αρκεί για να λειτουργήσει αποτρεπτικά ως προς την αρχική πρόθεση για επίθεση (Κουσκουβέλης Η., 2007: 427). Έτσι μεγαλώνει ασύμμετρα το κόστος σε αυτή την εξίσωση καθώς βρίσκονται και οι δύο αντίπαλοι εμπρος στην πιθανότητα ολικής καταστροφής κάτι που τους αποθαρρύνει να επιτεθούν (Κουσκουβέλης Η., 2007: 427). Πολλοί θεωρητικοί της σχολής αυτής υποστηρίζουν ότι η θεωρία αυτή επιβεβαιώνεται από την στάση των δύο μεγάλων πυρηνικών δυνάμεων της εποχής του ψυχρού πολέμου ΗΠΑ-ΕΣΣΔ, καθώς το σπινάλι εξοπλισμών τους σε πυρηνικά όπλα οδήγησε εν τέλει σε αποτροπή και όχι πόλεμο.

Ως προς την διασπορά των πυρηνικών όπλων οι υποστηρικτές αυτής της σχολής πιστεύουν πως θέτοντας περιορισμούς στην απόκτηση πυρηνικών όπλων από ένα κράτος, διαταράσσεται η δυνατότητα αμοιβαίας εξισορρόπησης της απειλής που το οδήγησε στην ανάγκη απόκτησης τους εξ αρχής και κατ' επέκταση και η ισορροπία ισχύος του ευρύτερου στρατηγικού περιβάλλοντος (Saufier F., 2014). Επιπλέον, τονίζουν το πρόβλημα των διαρροών, δηλαδή των κρατών που αναπτύσσουν κρυφά από την διεθνή κοινότητα πυρηνικά όπλα κάτι το οποίο δυσχεραίνει την απόκτηση πραγματικής εικόνας για την ισχύ ενός κράτους (Saufier F., 2014). Αυτό μπορεί να έχει καταστροφικές συνέπειες καθώς δεν επιτρέπει να τεθεί σε λειτουργία η αμοιβαία αποτροπή.

1.2.2. Οι απαισιόδοξοι.

Η δεύτερη αυτή σχολή ασπάζεται την θεωρία του φιλελευθερισμού και νεοφιλελευθερισμού. Οι οπαδοί της, αντιμετωπίζουν το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς αλλά και την θεωρία της αμοιβαίας πυρηνικής αποτροπής με δυσπιστία και απαισιοδοξία. Θεωρούν δηλαδή πως η ύπαρξη και μόνο της δυνατότητας κάποιου κράτους να χρησιμοποιήσει τα πυρηνικά ως όπλα μαζικής καταστροφής θέτει σε κίνδυνο την διεθνή κοινότητα καθώς οι ρεαλιστές δεν υπολογίζουν την σφαλερότητα ως παράγοντα στην εξίσωση της αποτροπής (Heywood A., 2013: 460). Ο μεγαλύτερος κίνδυνος έγκειται στο γεγονός ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα των σφαλμάτων όπως το να «πέσουν» σε λάθος χέρια, δηλαδή σε ανορθολογικούς λήπτες αποφάσεων ή σε μη κρατικούς δρώντες οι οποίοι να μην υπολογίζουν συμβατικά το κόστος ενός ολοκληρωτικού πυρηνικού πολέμου, και έτσι να εμποδίσουν την λειτουργία της αποτροπής (Heywood A., 2013: 460). Οι θεωρητικοί αυτοί προβάλλουν έτσι, τις συνέπειες της αποτυχίας της αποτροπής ως μεγαλύτερο διακύβευμα από την επίτευξη πυρηνικής ισορροπίας. Επιπλέον συνυπολογίζουν και τις νέες απειλές του 21^{ου} αιώνα όπως η ανάπτυξη χρηστικών πυρηνικών όπλων τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περιορισμένο πυρηνικό πόλεμο (Heywood A., 2013: 460).

Ως προς την μη διασπορά, αντιμετωπίζουν με αισιοδοξία τις προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας να ελέγχει και περιορίσει τόσο την κάθετη όσο και την οριζόντια διασπορά. Αυτό σημαίνει ότι αποτελούν ένθερμους υποστηρικτές της αρχής της διαφάνειας των κρατών ως προς το πυρηνικό τους πρόγραμμα όπως τα όργανα επίβλεψης, όπως είναι η ΙΑΕΑ, αλλά και άλλων προσπαθειών περιορισμού διασποράς των πυρηνικών όπως η συνθήκη N.P.T (Saufier F., 2014).

2. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

2.1. Η περίπτωση του Ιράν σχετικά με την πυρηνική διασπορά.

Το Ιράν έδειξε ενδιαφέρον για ανάπτυξη πυρηνικής τεχνολογίας από τις απαρχές της πυρηνικής εποχής. Η πορεία του προς την απόκτηση πυρηνικού προγράμματος έχει υπάρξει ιδιαίτερα ταραχώδης και ευάλωτη σε παράγοντες, όπως είναι η εσωτερική κατάσταση της χώρας καθώς και η στάση της διεθνούς κοινότητας. Γι' αυτό, για να μελετήσουμε με ακρίβεια την ιστορική εξέλιξη του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν θα πρέπει να το χωρίσουμε σε

τρεις περιόδους: πριν την Ιρανική επανάσταση, μετά την ιρανική επανάσταση καθώς και στο χρονικό της πυρηνικής συμφωνίας και την κατάστασή της μέχρι και σήμερα.

2.1.1. Πριν την επανάσταση.

Το Ιράν, υπό το καθεστώς Shah, συμμετείχε ένθερμα στο πρόγραμμα Atoms for Peace που ξεκίνησαν οι Η.Π.Α, το οποίο ενώ είχε ως στόχο την χρηματοδότηση ενός ειρηνικού πυρηνικού προγράμματος για παραγωγή ενέργειας, στην πραγματικότητα αποσκοπούσε και στην αύξηση της δημοφιλίας και απόκτηση νέων συμμάχων των ΗΠΑ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο (Maulus K., 2018). Μέσω αυτού του προγράμματος το Ιράν απέκτησε το 1967 τον πρώτο του αντιδραστήρα και επέκτεινε το δίκτυο των εξωτερικών συνεργασιών με χώρες της Ευρώπης όπως η Γερμανία στον τομέα της παραγωγής πυρηνικής ενέργειας. Μάλιστα εκείνη την περίοδο απέκτησε και το πρώτο πυρηνικό εργοστάσιο, το Bushehr, και το 1974 ίδρυσε την A.E.O.I. (Atomic Energy Organization of Iran), ένωση με στόχο την επίβλεψη και προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης πυρηνικής τεχνολογίας (Maulus K., 2018). Ο κύριος στόχος της κυβέρνησης υπό τον Shah ως προς τα πυρηνικά, ήταν «να αντικατασταθεί το πετρέλαιο και το αέριο στον τομέα της εσωτερικής κατανάλωσης έτσι ώστε τα παραδοσιακά μεγάλα αποθέματα να πωλούνται και να εξάγονται εξυπηρετώντας την οικονομική ανάπτυξη του Ιράν» (Davenport K., 2022). Οι σχέσεις του προεπαναστατικού Ιράν με την διεθνή κοινότητα βρίσκονταν στο απόγειό τους, ιδιαίτερα στον τομέα της εκπλήρωσης των διεθνών δεσμεύσεων ως προς τον έλεγχο της μη διασποράς πυρηνικών όπλων. Μάλιστα, γεγονός-ορόσημο που αποδεικνύει την συμμόρφωση του προεπαναστατικού Ιράν στα διεθνή πρότυπα είναι η επικύρωση της συνθήκης μη διασποράς (N.P.T.) το 1979.

2.1.2. Μετά την επανάσταση.

Το τοπίο όμως φαίνεται να άλλαξε μετά την επανάσταση και ανατροπή του καθεστώτος από τον Χομεϊνί. Ο Χομεϊνί αρχικά φάνηκε πως ασπαζόταν σε αντίθεση με τον προκατόχό του, μία αντισλαμική θεώρηση των προγραμμάτων παραγωγής πυρηνικής ενέργειας εξαιτίας των σχέσεων που είχε αναπτύξει η προηγούμενη κυβέρνηση σε αυτόν τον τομέα με την δύση. Όταν όμως το νέο αυτό καθεστώς συνειδητοποίησε την ισχύ που προσδίδει η προσθήκη πυρηνικού οπλοστασίου στη φαρέτρα των κρατών, προνόμιο που μονοπωλούσαν λιγιστές δυτικές δυνάμεις, η ισλαμιστική-εθνικιστική του πολιτική γραμμή οδήγησε σε αλλαγή της στάσης του υπέρ της απόκτησης πυρηνικού προγράμματος, το οποίο όμως δεν είχε τις ίδιες ειρηνικές προθέσεις με αυτό που οραματιζόταν το Ιράν προεπαναστατικά. Εμπόδιο όμως αποτέλεσε η οριστική ρήξη με την δύση και ιδιαίτερα τις Η.Π.Α που αποτελούσαν τον κύριο χρηματοδότη του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, κάτι που το οδήγησε να στραφεί σε άλλες χώρες για χρηματοδότηση και βοήθεια στην ανάπτυξη πυρηνικής τεχνολογίας. Συμμάχους βρήκε σε χώρες που ασπάζονταν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό μια αντιδυτική πολιτική όπως η Βόρεια Κορέα και το Πακιστάν (Maulus K., 2018). Μάλιστα η Κίνα είχε υπογράψει και nuclear cooperation agreement το 1990 με το Ιράν, γεγονός το οποίο οδήγησε τις Η.Π.Α. σε επιβολή κυρώσεων (Maulus K., 2018). Δεν γνωρίζουμε σε ποιο βαθμό και με ποιόν τρόπο υπήρξε η διασπορά τεχνολογίας πυρηνικών ανάμεσα σε αυτές τις χώρες αλλά υπάρχουν φήμες για δημιουργία παράνομων πυρηνικών δικτύων όπως αυτό του πακιστανικής καταγωγής επιστήμονα A.Q. Khan, το οποίο φημολογείται ότι τροφοδοτούσε με τεχνοτροπία και γνώση αυτές τις αντισυμβατικές εν δυνάμει πυρηνικές χώρες (Maulus K., 2018).

Η περίοδος από το 2003 έως το 2010, χαρακτηρίζεται από μία ταραχώδη σχέση του Ιράν και της διεθνούς κοινότητας, με περιόδους ακραίων διακυμάνσεων. Το 2003 υπογράφηκε και το πρόσθετο πρωτόκολλο (additional protocol) με την ΙΑΕΑ, το οποίο εδραίωσε την σχέση τους και εξασφάλισε την πρόσβαση του ελέγχου της υπηρεσίας στο πρόγραμμά του. Τα ευρήματα όμως της ΙΑΕΑ, που αποδείκνυαν την προσπάθεια του Ιράν να αναπτύξει πυρηνικά όπλα, επέφεραν κυρώσεις από την κυβέρνηση Bush το 2004. Χαρακτηριστικό γεγονός για την περίοδο αυτή επίσης αποτελεί η αποχώρηση του Ιράν το 2006 από το πρωτόκολλο, εγκαινιάζοντας την διακοπή συνεργασίας με την ΙΑΕΑ και εντατικοποίηση των προγραμμάτων εμπλουτισμού ουρανίου, κάτι το οποίο αποτελεί σοβαρή ένδειξη απόπειρας δημιουργίας πυρηνικών όπλων. Επιπλέον, το ίδιο έτος συνέβη και η αποτυχία της πρώτης προσπάθειας των p5+1 (Κίνα, Γαλλία, Ρωσία, ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία και Γερμανία) να έρθουν σε συμφωνία με το Ιράν με όρο την διακοπή του εμπλουτισμού ουρανίου και την επανένταξή του στο πρωτόκολλο και ως αντάλλαγμα να μοιραστούν προηγμένη τεχνολογία παραγωγής πυρηνικής ενέργειας. Ακολούθησε και δεύτερη αποτυχημένη προσπάθεια συμφωνίας το 2008. Αυτή η στάση σε συνδυασμό με την όλο και πιο σκληρή ρητορική της χώρας οδήγησαν σε προειδοποιήσεις και ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (όπως το 1696 και 1737 του 2006, το 1835 του 2008), που έφεραν το Ιράν συχνά αντιμέτωπο με βαθμιαία σκληρότερα πακέτα κυρώσεων.

2.1.3. Διαθέτει το Ιράν πυρηνικά όπλα;

Την απάντηση σ' αυτή την ερώτηση καλύπτει ένα πέπλο ασάφειας, καθώς το Ιράν χαρακτηρίζεται από μια γενικότερη μυστικοπάθεια και αδιαφάνεια, ιδιαίτερα όσον αφορά το πυρηνικό του πρόγραμμα. Το project Amad, όπως ονομαζόταν το μυστικό σχέδιο του Ιράν για ανάπτυξη τεχνολογίας για την απόκτηση πυρηνικών όπλων, φημολογείται πως ξεκίνησε τέλος του 1990 με αρχές του 2000. Οι λιγοστές πληροφορίες που διαθέτουμε για αυτό είναι διαθέσιμες χάριν επιδρομής το 2018 ισραηλινών κατασκόπων σε ιρανικά αρχεία, τα οποία αποκάλυψαν πληροφορίες για την ύπαρξη του (Maulus K., 2018). Το πρότζεκτ αυτό σταμάτησε ξαφνικά το 2003, κάτι που μπορεί να ερμηνευθεί λόγω των γεωπολιτικών αναταράξεων που έφερε στην περιοχή ο πόλεμος στο Ιράκ με αφορμή την υποψία της ανάπτυξης πυρηνικών όπλων. Όμως, σύμφωνα με το report της ΙΑΕΑ το 2011, το Ιράν συνέχισε ακόμη και μετά το 2003 την ανάπτυξη προγράμματος πυρηνικών όπλων, όταν το project Amad είχε υποθετικά λήξει (Maulus K., 2018).

2.1.4. Η πορεία προς το nuclear deal:

Από το 2013 και μετά βλέπουμε μια ακόμη αλλαγή του πολιτικού τοπίου στο Ιράν, με διαλακτικότερη στάση για διαπραγμάτευση με την διεθνή κοινότητα. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της εκλογής του Rouhani, ο οποίος υπήρξε πρώην πυρηνικός διαπραγματευτής (Davenport K., 2022) και ασπαζόταν μια πολιτική μεγαλύτερης διαφάνειας όσον αφορά το πυρηνικό πρόγραμμα. Μάλιστα από τις πρώτες του ομιλίες, ως πρόεδρος, εκδήλωσε την προθυμία του να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις με τις χώρες p5+1 (Maulus K., 2018). Έτσι ακολούθησε μια σχετική γεφύρωση των σχέσεων με την Δύση και ιδιαίτερα με τις ΗΠΑ, που έφτασαν στο απόγειό τους με την συνάντηση του προέδρου Rouhani με τον Barack Obama το 2014 (Davenport K., 2022).

Μετά από δύο χρόνια σκληρών διαπραγματεύσεων υπογράφηκε το 2015 το Joint Comprehensive Plan of Action (J.C.P.O.A.) ή αλλιώς Iran nuclear deal μεταξύ Ιράν και p5+1. Στόχος ήταν ο περιορισμός των επιπέδων εμπλουτισμού ουρανίου του Ιράν με αντάλλαγμα την κατάργηση κάποιων κυρώσεων για τις οποίες όμως υπήρχε ρήτρα επαναφοράς σε περίπτωση αθέτησης για τα πρώτα 10 χρόνια μετά την συμφωνία (οπότε και θα καταργούνταν οριστικά) (Robinson K., 2022).

Όμως η περίοδος αυτή αισιοδοξίας ως προς την συμμόρφωση του Ιράν με τις απαιτήσεις της διεθνούς κοινότητας διεκόπη το 2018, μετά την εκλογή-ορόσημο για τις σχέσεις Η.Π.Α.-Ιράν, του προέδρου Trump. Ο νέος πρόεδρος εισήγαγε τις Η.Π.Α. σε μια περίοδο σημαντικών πολιτικών αναταράξεων τόσο στην εσωτερική αλλά και εξωτερική πολιτική, μεταξύ των οποίων ο επαναπροσδιορισμός της στρατηγικής προς στο Ιράν (Guyer J., 2022). Επιπλέον, χρησιμοποιώντας σκληρή ρητορική αναζωπύρωσε τις εντάσεις στην ευάλωτη μεταξύ τους σχέση. Η κορύφωση των εντάσεων αυτών, που αποτελεί σημείο καμπής για την πορεία του nuclear deal, επήλθε με την απόσυρση των ΗΠΑ από την συμφωνία, παρά την αντίθεση των υπολοίπων μελών της, και την επιβολή πακέτου κυρώσεων «υψηλής πίεσης» (Guyer J., 2022). Το νέο αυτό κλίμα, ως συνέπεια της αλλαγής της στάσης του Trump πυροδότησε την αντίδραση του Ιράν, το οποίο παραδοσιακά ασπάζεται μία επιφυλακτική απέναντι στη Δύση εξωτερική πολιτική. Έτσι ξεκίνησε ένας φαύλος κύκλος αθετήσεων των όρων της J.C.P.O.A., οι οποίες αντιμετωπίστηκαν με αύξηση της προκλητικότητας από τις Η.Π.Α., δημιουργώντας ένα κρεσέντο εντάσεων που διήρκεσε καθ' όλη την θητεία Trump.

Ο νεοεκλεγείς πρόεδρος Biden το 2021 κληρονόμησε ανάμεσα σε άλλα και την ασταθή αυτή σχέση καθώς και την ανάγκη αποκατάστασης της συμφωνίας ανατρέποντας τις συνέπειες της πολιτικής του προκατόχου του. Έτσι διστακτικά άρχισε ένας νέος κύκλος διαπραγματεύσεων στην Βιέννη το 2021 με σκοπό την επίτευξη μιας νέας συμφωνίας η οποία θα αντισταθμίζει την οικονομική πληγή που δημιούργησαν οι κυρώσεις Trump στο Ιράν με την ανάγκη επιστροφής σε μία ελεγχόμενη από την διεθνή κοινότητα παραγωγή πυρηνικής ενέργειας στο Ιράν, αναχαιτίζοντας τις αξιώσεις του για δημιουργία πυρηνικών όπλων.

Το ερώτημα του αν η κυβέρνηση Biden θα καταφέρει να επαναφέρει το Ιράν σε συμμόρφωση με την συμφωνία, περιτριγυρίζεται από αμφιβολία εξαιτίας εμποδίων που παρουσιάστηκαν όπως η εκλογή σκληροπυρηνικής κυβέρνησης στο Ιράν το 2021 καθώς και η δυσκολία να νομιμοποιήσει εσωτερικά ο Biden την κατάργηση κυρώσεων που θεωρούνται αδιαπραγμάτευτες προϋποθέσεις για να την επιστροφή του Ιράν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων (Guyer J., 2022). Επιπλέον, το νέο γεωπολιτικό διακύβευμα του Ρωσο-Ουκρανικού πολέμου που ξέσπασε το 2022, αποπροσανατόλισε το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας από την συμφωνία με το Ιράν αλλά ταυτόχρονα κατέστη εμφανές πως δεν υπάρχει περιθώριο για ένα νέο γεωπολιτικό hot spot στη Μέση Ανατολή, κάτι που υπογραμμίζει την ανάγκη υπογραφής μιας νέας συμφωνίας.

2.2. Γιατί το Ιράν θέλει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα;

2.2.1. Εσωτερικοί παράγοντες:

Το Ιράν αποτελεί μια ιδιόμορφη περίπτωση καθώς το καθεστώς του μετά την επανάσταση συνδυάζει στοιχεία τόσο θρησκευτικού ισλαμικού εξτρεμισμού αλλά και εθνικισμού με έντονη

αντι-δυτική ρητορική. Παραδοσιακά τέτοιου είδους μη δημοκρατικά καθεστώτα στηρίζουν την επιβίωση και το πολιτικό τους πρόγραμμα, πέρα από την πολιτική φόβου, στην προώθηση της υπεροχής τους ως προϊόν εσωτερικής κατανάλωσης που τροφοδοτεί το εθνικιστικό φρόνημα του λαού καθώς και τον αποπροσανατολίζει από τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που διέπουν την χώρα (Zrost D., 2011). Υπό αυτό το πρίσμα, το Ιράν χρησιμοποιεί σαν άρμα για την υλοποίηση των εθνικιστικών του πολιτικών, το γόητρο και την προβολή που συνοδεύουν την απόκτηση πυρηνικών όπλων. Με αυτό τον τρόπο εξισώνει την ταυτότητα του Ιράν με τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και το επίπεδο αυτάρκειας και ανεξαρτησίας ως προς την άμυνα και ασφάλεια που προσφέρει η ανάπτυξη ενός πυρηνικού προγράμματος (Zrost D., 2011).

Άλλος ένας σημαντικός εσωτερικός παράγοντας, που ωθεί προς την κατεύθυνση απόκτησης πυρηνικών όπλων, είναι η ιδιαίτερη ιεράρχηση του πολιτικού συστήματος του Ιράν καθώς και η πολιτική κουλτούρα του. Εξέχουσα θέση έχει ο ανώτατος ηγέτης καθώς και μία ομάδα ελίτ, η οποία έχει άμεση πρόσβαση στην επιρροή της κατεύθυνσης των αποφάσεων εθνικής σημασίας. Τον ρόλο που έχουν οι ηγέτες στην αναπροσαρμογή της στρατηγικής ως προς το πυρηνικό πρόγραμμα, μπορούμε να τον διακρίνουμε από το γεγονός ότι ιστορικά, ανάλογα με το πόσο σκληροπυρηνική ή μετριοπαθής είναι η κυβέρνηση, αλλάζει και η στρατηγική σημασία που έχει το πυρηνικό πρόγραμμα για το Ιράν. Συγκεκριμένο παράδειγμα αποτελούν η εκλογή του Ahmadinejad το 2005, η οποία επανάφερε την σύνδεση της απόκτησης πυρηνικού όπλου με το εθνικιστικό όραμα της χώρας, έπειτα από μια περίοδο συμμόρφωσης με τις διεθνείς απαιτήσεις (Zrost D., 2011). Όσον αφορά την επιρροή της ελίτ είναι σημαντικό να αναφερθούμε στην έντονη φημολογία ότι η επιστροφή του Ιράν σε ένα πυρηνικό πρόγραμμα μετά την εισβολή του Ιρακ την δεκαετία του 1980 αποτέλεσε προϊόν κατευθύνσεων από εσωτερικούς γραφειοκρατικούς παράγοντες (Zrost D., 2011).

2.2.2. Εξωτερικοί παράγοντες:

Το καθεστώς του Ιράν μετά την επανάσταση πρόβαλε ως σημαντική επιδίωξη του την εξάπλωση των επαναστατικών ιδεών και την ανάδειξη του Ιράν ως περιφερειακού ηγεμόνα στη Μέση Ανατολή. Οι αξιώσεις αυτές αποτέλεσαν σημαντική αιτία να θεωρηθεί απειλή για την σταθερότητα της περιοχής της Μέσης Ανατολής από τα γειτονικά κράτη και ιδιαίτερα από το Ισραήλ, το οποίο επίσης λόγω της περιφερειακής του ισχύς σε συνδυασμό με την σχέση του με τις Η.Π.Α., απειλεί με την σειρά του τον στρατηγικό στόχο της ανάδειξης του Ιράν σε δύναμη με περιφερειακή υπεροχή (Kam E., 2012). Είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως η ηγεσία του Ιράν βλέπει το Ισραήλ ως το κέντρο του δυτικού ιμπεριαλισμού των Η.Π.Α. στη Μέση Ανατολή (Nader A., 2013). Αυτό οδήγησε στην απομόνωσή του από την διεθνή κοινότητα και σε σειρά από κυρώσεις, που επέφεραν σημαντικό οικονομικό πλήγμα στο Ιράν ιδιαίτερα στο κομμάτι της συντήρησης και του εκσυγχρονισμού του πολεμικού του εξοπλισμού. Έτσι η απομόνωση αυτή, η γεωγραφική του θέση γύρω από κράτη που έδειχναν εχθρική στάση και η έλλειψη ουσιαστικών συμμάχων ενέτειναν την εσωστρέφεια και την ανάγκη απόκτησης ισχύος για επιβίωση, καθώς οι εξωτερικοί αυτοί παράγοντες αποτελούσαν φανερά μια υπαρξιακή απειλή (Zrost D., 2011). Αυτό έκανε και την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων όλο και περισσότερο ελκυστική, ως μία λύση που θα προσέφερε γρήγορα και αποτελεσματικά την εξισορρόπηση ισχύος κυρίως έναντι της υπεροχής του συνδυασμού

ισχύος των συμμάχων Η.Π.Α.-Ισραήλ. Έτσι συμπεραίνεται πως η στάση της διεθνούς κοινότητας επηρεάζει την ανάγκη απόκτησης πυρηνικών όπλων για αποτροπή, όταν προβάλλεται ως υπαρξιακή απειλή, ή αντίθετα μειώνει την ανάγκη αυτή σε περιόδους που το κλίμα δεν είναι εχθρικό. Με αυτό τον τρόπο εξηγούνται και οι περίοδοι ακραίων διακυμάνσεων στις σχέσεις διεθνούς κοινότητας-Ιράν.

2.3. Η απόκτηση πυρηνικών όπλων από το Ιράν: πεδίο θεωρητικής αντιπαράθεσης μεταξύ αισιόδοξων-απαισιόδοξων.

Τα πυρηνικά όπλα, θα αποτελέσουν ένα μόνο από τα εργαλεία αποτροπής στην εργαλειοθήκη του Ιράν. Το Ιράν διαθέτει ένα από τα πιο εκσυγχρονισμένα συστήματα πυραύλων, ως μέρος της αποτροπής και εξισορρόπησης της ισχύος του Ισραήλ. Ωστόσο, δεν έχει καταφέρει σε χρήση τους, παρά την κατά περιόδους κλιμάκωση των εντάσεων (Kam E., 2012). Επιβεβαιώνει αυτό όμως το γεγονός ότι δεν θα προέβαινε σε χρήση των πυρηνικών όπλων;

Οι θεωρητικοί, οι οποίοι ασπάζονται την απαισιόδοξη θεώρηση της πυρηνικής διασποράς, θεωρούν πως η ρητορική και η πολιτική ιδιομορφία του καθεστώτος του Ιράν προκαλεί ανασφάλεια ως προς την περίπτωση ανορθολογικής διαχείρισης του πυρηνικού οπλοστασίου από τον εκάστοτε ηγέτη του, κάτι το οποίο με βάση την προκλητικότητα που επιδεικνύουν ορισμένοι σκληροπυρηνικοί, δεν μπορεί να αποκλειστεί. Επιπλέον, θεωρούν πως η αύξηση ισχύος, που θα επέλθει με την απόκτηση πυρηνικών όπλων, θα αυξήσει και την προκλητικότητα και την αυτοπεποίθηση των ηγετών του, κάτι το οποίο εκτός από εντάσεις μπορεί να αυξήσει σημαντικά και την ροπή των ηγετών του προς το ρίσκο και έτσι η χρήση πυρηνικών όπλων να αποτελέσει προσιτή επιλογή (Dokos T., 2012).

Σε αυτό το επιχείρημα οι αισιόδοξοι θεωρητικοί με πρωτοστάτη των Kenneth Waltz, ο οποίος εξέδωσε το 2012 το πολυσυζητημένο άρθρο “*why Iran should get the bomb*”, θεωρούν πως αντίθετα με την ρητορική που προβάλλει, το Ιράν δεν έχει αυτοκαταστροφικές τάσεις αλλά μόνο αμυντικές προθέσεις. Στόχος του, όπως είδαμε και στην ανάλυση των παραγόντων που συμβάλλουν στην ανάγκη απόκτησης πυρηνικών όπλων, είναι η επιβίωση και για αυτό η χρήση πυρηνικών όπλων περιορίζεται μόνο στην αποτροπή έναντι της ασύμμετρης ισχύος του Ισραήλ. Αυτό αποδεικνύεται καθώς με τα περιστατικά αυξημένης προκλητικότητας του Ισραήλ το Ιράν θα μπορούσε να έχει καταφέρει στην χρήση άλλων μέσων αποτροπής, που έχει ήδη ανεπτυγμένα (Waltz K., 2012). Επιπλέον, η σκληρή ρητορική προορίζεται συνήθως για εσωτερική κατανάλωση και όχι κατ’ ανάγκη για καταστροφή του πλανήτη αλλά για τη διάδοση επαναστατικών αξιών, αύξηση της δημοτικότητας, ανθεκτικότητας και συνολική επιβίωση του καθεστώτος (Nader A., 2013). Αυτό το επιχείρημα οι απαισιόδοξοι το αντικρούουν με το γεγονός ότι το καθεστώς του Ιράν δεν χαρακτηρίζεται από αμυντικότητα και ανάγκη για επιβίωση αλλά θα πρέπει να θεωρηθεί επαναστατικό-αναθεωρητικό με βλέψεις για περιφερειακή ηγεμονία (Dokos T., 2012).

Άλλο ένα σημαντικό επιχείρημα, το οποίο ασπάζονται οι απαισιόδοξοι θεωρητικοί, αφορά έναν κίνδυνο ο οποίος εγκυμονεί στο νέο διεθνές περιβάλλον ιδιαίτερα μετά την 11/09, αυτόν της τρομοκρατίας. Εάν συνδυάσουμε την απειλή ασφαλείας που προκαλεί η τρομοκρατία με την συνιστώσα της κατοχής πυρηνικών όπλων, τότε μιλάμε για μία απειλή η οποία διακινδυνεύει να καταλύσει την δομή του σημερινού κόσμου όπως τον ξέρουμε. Το γεγονός

ότι το Ιράν έχει απροκάλυπτα υποστηρίξει τρομοκρατικές οργανώσεις (Hizballah, Hamas) με σκοπό την επίτευξη στρατηγικών επιδιώξεων ως προς την αποτροπή του Ισραήλ, όπως είναι φυσικό έχει δημιουργήσει αρκετό προβληματισμό όσον αφορά την διαρροή πυρηνικών όπλων σε αυτές τις οργανώσεις για την ίδια σκοπιμότητα (Nader A., 2013).

Οι αισιόδοξοι ως προς το θέμα της πυρηνικής τρομοκρατίας, προβάλλουν την άποψη πως τα κράτη τα οποία θεωρούνται ότι δεν ταιριάζουν στα δυτικά πρότυπα και κατά την πορεία της πυρηνικής ιστορίας απέκτησαν πυρηνικά όπλα, όπως η Ινδία και το Πακιστάν, μετά την πυρηνικοποίηση τους έδειξαν πολύ μεγαλύτερη προσοχή και επιφύλαξη στην ασφάλιση και διατήρησή τους μακριά από εξωκρατικές ομάδες συμφερόντων, ζήτημα που αφορά την επιβίωση του ίδιου του κράτους (Waltz K., 2012). Επιπλέον, ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης εξουσίας στον ανώτατο ηγέτη θα οδηγήσει σε αντίστοιχη ανάγκη ελέγχου και προστασίας των πυρηνικών όπλων, ακόμα και αν είναι διασπασμένη σε πολλούς τομείς ευθύνης η διαχείρισή τους, δεδομένου ότι τα πυρηνικά αυτά είναι ζωτικής σημασίας για την αποτρεπτική ισχύ του Ιράν (Nader A., 2013). Όσον αφορά τη σχέση του Ιράν με τρομοκρατικές οργανώσεις, οι αισιόδοξοι θεωρούν πως αυτή βασίζεται σε ιδεολογική σύγκλιση μεταξύ τους και είναι ανεξάρτητη από το πυρηνικό του πρόγραμμα, καθώς σφυρηλατείται από τις συνθήκες και τις απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος, ως μέσο επίτευξης στρατηγικών στόχων επιβίωσης στο εχθρικό περιφερειακό σύστημα. Έτσι η χρήση της τρομοκρατίας πρόκειται ουσιαστικά για έναν τρόπο αποτροπής και εξισορρόπησης αντίστοιχων δράσεων του Ισραήλ, όπως για παράδειγμα τις κατά περιόδους δολοφονίες Ιρανών πυρηνικών επιστημόνων για κάποιες από τις οποίες έχει αναλάβει την ευθύνη η Μοσάντ. Το γεγονός ότι ακόμα και μετά από αυτά τα περιστατικά το Ιράν δεν προέβη σε διαρροή άλλων οπλικών συστημάτων αποτροπής επιβεβαιώνει σε έναν βαθμό την ορθολογικότητα όσον αφορά τις αποφάσεις στρατηγικής σημασίας, και επιπλέον ότι δεν θα προβεί σε κάτι τέτοιο ούτε εάν αποκτήσει πυρηνικά όπλα. Αυτό αμφισβητείται από τους απαισιόδοξους, οι οποίοι θεωρούν ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα ανθρώπινου σφάλματος, που θα οδηγήσει στο να πέσουν σε λάθος χέρια (Nader A., 2013).

Ο σοβαρότερος προβληματισμός, ο οποίος περιστρέφεται γύρω από το ερώτημα της απόκτησης ή μη πυρηνικών από το Ιράν, αφορά τον κίνδυνο δημιουργίας διλήμματος ασφαλείας με αποτέλεσμα την διασπορά και στα υπόλοιπα κράτη της Μέσης Ανατολής, κάτι το οποίο θα οδηγήσει σε ευρύτερη αποσταθεροποίηση της περιοχής ακόμα και κλιμάκωση σε πυρηνικό πόλεμο με το Ισραήλ. Σε αυτό το επιχείρημα οι αισιόδοξοι θεωρητικοί, όπως ο Waltz, απαντούν πως η ήδη ύπαρξη μιας πυρηνικής δύναμης στην Μέση Ανατολή αποτελεί περίπτωση “Power begs to be balanced” (Waltz K., 2012). Ειδικότερα, υποστηρίζουν πως η απόκτηση πυρηνικών όπλων από το Ιράν όχι απλώς δεν θα αποσταθεροποιήσει την περιοχή αλλά αντιθέτως θα δημιουργήσει μέσω της αμοιβαίας πυρηνικής αποτροπής μια νέα ανθεκτικότερη και βιώσιμη ισορροπία ισχύος μεταξύ Ιράν-Ισραήλ, η οποία θα παρομοιάζει την πυρηνική αποτροπή του δίπολου Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. κατά τον Ψυχρό Πόλεμο.

Όμως οι νέες προκλήσεις, η πολυπολικότητα του διεθνούς συστήματος, και οι ιδιαίτερες γεωγραφικές-πολιτικές ιδιομορφίες της Μέσης Ανατολής αποτελούν παράγοντες που οι επικριτές των αισιόδοξων θεωρούν πως μας οδηγούν σε μία μακρινή πραγματικότητα από αυτή του Ψυχρού Πολέμου (Dokos T., 2012). Επιπλέον, η επιδίωξη του Ιράν να αποκτήσει πυρηνικά είναι αποτέλεσμα των ηγεμονικών αναθεωρητικών του τάσεων και όχι υποκινούμενη από την ανάγκη εξισορρόπησης του Ισραήλ, όπως οι αισιόδοξοι υποστηρίζουν (Dokos T., 2012).

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Μέσα από την ανάλυση τόσο της νέας πραγματικότητας για την διασπορά πυρηνικών όπλων τον αιώνα που διανύουμε καθώς και της πορείας του Ιράν μέσα σε αυτόν, καταδεικνύεται πως το Ιράν αποτελεί μια περίπτωση κράτους, το οποίο λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα μελέτης. Η διαμάχη μεταξύ των θεωρητικών σχετικά με το αν θα πρέπει εν τέλει να αποκτήσει ή όχι πυρηνικά όπλα, αναδεικνύει σημαντικά επιχειρήματα και των δύο σχολών. Πέρα όμως από το θεωρητικό φάσμα και τους περιορισμούς που θέτει ορισμένες φορές στην ανάδειξη μιας βιώσιμης λύσης, θα πρέπει να αναρωτηθούμε τι θα πρέπει να γίνει σε πρακτικό επίπεδο για να διασφαλιστεί η επικράτηση του καλύτερου δυνατού σεναρίου σχετικά με την πυρηνικοποίηση ή όχι του Ιράν.

Το σημαντικότερο που πρέπει να τονισθεί είναι η ανάγκη η διεθνής κοινότητα να συνειδητοποιήσει πως το Ιράν θα πρέπει να νιώσει πως η αποτροπή που ήδη έχει, είναι αποτελεσματική (Divsallar A., 2021). Όπως είδαμε, υπάρχουν τόσο εσωτερικοί αλλά και εξωτερικοί παράγοντες που ωθούν το Ιράν στην απόκτηση πυρηνικών όπλων. Στόχος λοιπόν της διεθνούς κοινότητας και ιδιαίτερα των Η.Π.Α. μέσω της κυβέρνησης Biden θα πρέπει να είναι, εκτός από την διαπραγμάτευση επί ίσοις όροις για μια νέα αποτελεσματική πυρηνική συμφωνία, να επαναπροσδιορίσουν την αντίληψη του Ιράν για την στάση της Δύσης προς αυτό, δημιουργώντας ένα κλίμα στο οποίο δεν θα απειλούνται τα ζωτικά του συμφέροντα ούτε η επιβίωση του. Μια αποκλιμάκωση των εντάσεων και προκλήσεων τόσο από το Ισραήλ όσο και από τις Η.Π.Α., ιδιαίτερα μετά την ταραχώδη προεδρία Trump, θα οδηγήσει σε κατευνασμό της ρητορικής και επιδίωξης απόκτησης πυρηνικών όπλων, τα οποία όπως είδαμε αποτελούν κυρίως εργαλείο τόσο για εσωτερική κατανάλωση και ενίσχυση του εθνικιστικού φρονήματος όσο και για εξισορρόπηση της ασύμμετρης ισχύος των εξωτερικών απειλών, όπως τις ορίζει το Ιράν. Έτσι θα δημιουργηθεί ένα περιβάλλον συνεργασίας στο οποίο το Ιράν δεν θα νιώθει πως απειλείται υπαρξιακά και θα καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων αποτινάσσοντας την αμυντική του στάση.

Επιπλέον, όσον αφορά το μέλλον της πυρηνικής διασποράς γενικότερα, είναι πολύ σημαντική η δημιουργία μια νέας διεθνούς συμφωνίας, η οποία να ανταποκρίνεται στις νέες προκλήσεις του διεθνούς συστήματος όσον αφορά τα πυρηνικά όπλα. Η ύπαρξη της Ν.Ρ.Τ όπως είδαμε ανταποκρίνεται σε ένα περιβάλλον το οποίο είναι αρκετά αναχρονιστικό και παραπέμπει σε εποχές όπου κύριες πυρηνικές δυνάμεις αποτελούσαν το δίπολο του Ψυχρού Πολέμου. Όμως, σε ένα πολυπολικό πλέον σύστημα, δεν περιλαμβάνει τις απαραίτητες ρυθμίσεις και ελέγχους για τις προκλήσεις αυτές του νέου αιώνα όπως είναι η πυρηνική τρομοκρατία. Επιπλέον, αποτυγχάνει στο να ρυθμίσει και να αποτρέψει την διασπορά, όπως έγινε γνωστό, καθώς χώρες απέκτησαν πυρηνικά και μετά την καθιέρωση της, οι οποίες παραμένουν εκτός των δεσμεύσεων της συνθήκης. Για αυτό θεωρείται απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός της συνθήκης καθώς και των υποχρεώσεων των μελών της συμπεριλαμβάνοντας και των νέων πυρηνικών δυνάμεων, όπως είναι η Ινδία, το Πακιστάν και

η Βόρεια Κορέα, και ίσως σύντομα το Ιράν, οι οποίες αντί να περιθωριοποιούνται και να κινούνται εξωσυστημικά, είναι απαραίτητο να υπόκεινται σε κάποιο καθεστώς, που να προσφέρει έλεγχο και ρύθμιση των πράξεων τους.

4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Divsallar, A. (2021), *Why Biden shouldn't seek to deprive Iran of conventional deterrence*, Middle East Institute.

Διαθέσιμο στο: <https://www.mei.edu/publications/why-biden-shouldnt-seek-deprive-iran-conventional-deterrence>

Zrost, D. 2011. *Why states pursue nuclear weapons programmes? The Iran case*. I.B.E.I. Διαθέσιμο στο: https://www.ibei.org/ibei_studentpaper04_71879.pdf

Waltz, K. 2012. *Why Iran Should Get the Bomb*. Foreign Affairs. Διαθέσιμο στο: <https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20504/Waltz.pdf>

Dokos, T. 2012. *Why Kenneth Waltz is Both Right & Wrong About the 'Iranian Bomb'*. ELIAMEP. Διαθέσιμο στο: <https://www.files.ethz.ch/isn/153731/ELIAMEP-Thesis.pdf>

Nader, A. 2013. *Iran After the Bomb: How Would a Nuclear-Armed Tehran Behave?*. RAND. Διαθέσιμο στο: file:///Users/vasiazerva/Downloads/RAND_RR310.pdf

Kam, E. (2021), *Iran's Deterrence Concept*, INSS.

Διαθέσιμο στο: <https://strategicassessment.inss.org.il/en/articles/irans-deterrence-concept/>

Robinson, K. (2022). *What Is the Iran Nuclear Deal?*. Council on Foreign Relations.

Διαθέσιμο στο: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-iran-nuclear-deal#chapter-title-0-11>

Guyer, J. (2022), *What's the deal with the Iran nuclear deal?*, Vox.

Διαθέσιμο στο: <https://www.vox.com/23002229/return-iran-nuclear-deal-vienna-explained>

Davenport, K. (2022). *Timeline of nuclear diplomacy with Iran*. Arms Control Association.

Διαθέσιμο στο: <https://www.armscontrol.org/taxonomy/term/140>

Maulus, K. (2018). *From "Atoms for Peace" to "JCPOA": History of Iranian Nuclear Development*. Columbia K1 project Center of Nuclear Studies.

Διαθέσιμο στο: <https://k1project.columbia.edu/content/atoms-peace-jcpoa-history-iranian-nuclear-development>

Saufer, F. (2014), *Nuclear Iran? Optimistic Pessimists versus Pessimistic Optimists*, International Relations and Security Network (ISN).

Διαθέσιμο στο: https://www.files.ethz.ch/isn/188118/ISN_176995_en.pdf

Heywood, A. (2013). *Διεθνείς Σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή*. Αθήνα: Κριτική.

Κουσκουβέλης, Η. (2007), *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα: Ποιότητα.

World 101, *The History of Nuclear Proliferation*, Council on Foreign Relations.

Διαθέσιμο στο: <https://world101.cfr.org/global-era-issues/nuclear-proliferation/history-nuclear-proliferation>

Keith B., P. (2018), *Nuclear deterrence in a new age*, Comparative Strategy.

Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/01495933.2018.1419708>